

СИНТАГМАТИКА ТА ЧАСОВА ВІДНЕСЕНІСТЬ ФОРМ SUBJUNCTIVE MOOD У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті представлений синтагматичний аналіз форм умовного способу (Subjunctive Mood) у сучасній англійській мові. Встановлюються відносні часові зв'язки між формами, уточнюється тактика дослідження синтагматики умовного способу у сучасній англійській мові.

Ключові слова: синтагматика, омонімія, дистрибуція, контекст.

Черепня Ю. В. Синтагматика и временная отнесенность форм Subjunctive Mood в современном английском языке. В статье представлен синтагматический анализ форм сослагательного наклонения (Subjunctive Mood) в современном английском языке. Определяются относительные временные связи между формами, уточняется тактика исследования синтагматики сослагательного наклонения в современном английском языке.

Ключевые слова: синтагматика, омонимия, дистрибуция, контекст.

Cherepnya Yu. V. Syntagmatics and time attribution of the Subjunctive Mood forms in the Modern English. Syntagmatic analysis of the Subjunctive Mood forms in the Modern English is presented in the article. Relative time connections between the forms are defined; tactics of the study of syntagmatics of the Subjunctive Mood in the Modern English is specified.

Key words: syntagmatics, homonymy, distribution, context.

Питання умовного способу (Subjunctive Mood) в англійській мові є предметом дискусій вчених з XVI-XVII століття, що зумовлено відсутністю чіткої диференціації форм умовного способу, а в деяких випадках навіть самий факт його існування [Бархударов 1975; Слюсарева 1986; Jespersen 1933].

Специфіка сучасного *Subjunctive Mood* полягає в тому, що належність його форм до мікросистеми способу позначається через сполучуваність на синтагматичному рівні, тому парадигматичний аналіз може дати лише попередні дані, а уточнення системи *Subjunctive Mood* можна зробити на базі синтагматичного аналізу. **Об'єктом** дослідження у статті є речення з присудком в умовному способі в сучасній англійській мові, **предметом** – синтагматика даних форм та їхня часова специфіка. **Мета** статті полягає у дослідженні синтагматики умовного способу, зокрема, встановленні особливостей взаємодії його відносних часових форм.

Предметом синтагматики є дослідження того оточення грамем, яке тим чи іншим чином впливає на реалізацію інваріантного чи варіантного граматичного значення форми; одиниці оточення є елементами синтагматики дієслівної форми. Синтаксичні ж умови реалізації в мові грамами – це тип синтаксичної конструкції, у якій міститься форма [Бархударов 1975, с. 134]. Таким є співвідношення синтагматики та синтаксису у проблемі, що досліджується.

В англійській мові для умовного способу синтагматика має першочергове значення, оскільки вона не має жодної форми, яка не була б омонімічною формі вираження іншої категорії чи поєднанням, що мають інше призначення у мові.

Першим формальним дистрибутивним критерієм розрізнення омонімів *Indicative* та *Subjunctive Mood* є схема їх часової віднесеності стосовно особового дієслова, залежно від чого і може визначатися категоріальне наповнення грамами та склад її диференційних ознак [Хлебникова 1965, с. 27].

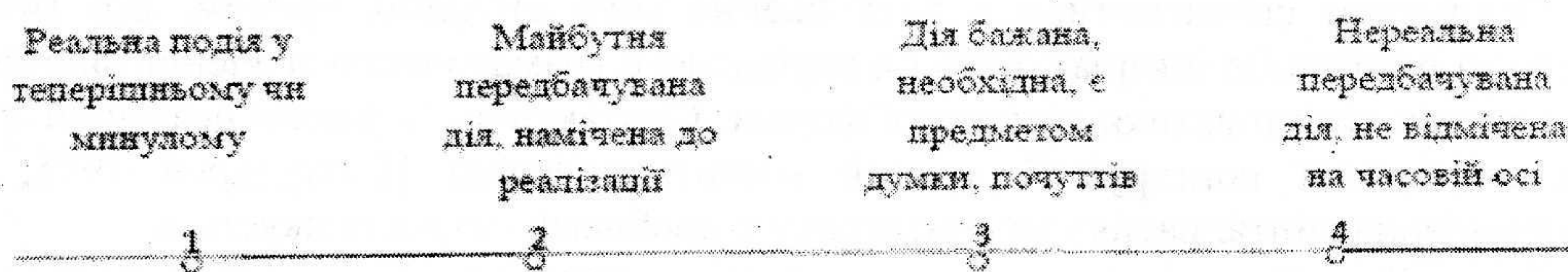
У реченнях *We were there at the time of the accident* та *I think that if we were there...* грама *were* має різні граматичні значення, тому вона має різне оточення та входить у речення різної структури. Ознаки реальної дії у минулому та ірреальної дії не віднесені до конкретного часового плану, несумісні в одній грамі. Відповідно, слід бачити в одній граматичній формі різний граматичний зміст омоформ та шукати той граматичний ряд, в який відповідно до їхніх граматичних зв'язків входять ці омоформи. За тим самим принципом можна визначити різний зміст грами типу *had played*, яка може виражати передування реальної дії часового плану минулого або ірреальності дії, що передує будь-якому часовому плану контексту залежно від оточення, наприклад: *I knew he had written the essay* – форма *Past Perfect Indicative* та *I think that if he had written the essay in time, there would have been no trouble* – форма *Perfect Subjunctive* із значенням ірреальності (якби він написав твір).

Відповідно, реальність дії, віднесеної у певний часовий план, з одного боку, та нереальність дії, не віднесеної за часом до минулого, теперішнього чи майбутнього, з іншого, є різними граматичними значеннями, звідки впливає, що форми, які їх виражають, належать до різних мікросистем, незалежно від того чи є ці форми омонімічними.

Схожа ситуація з такою омонімічною парою грамам, як *would do* в реченнях з різною дистрибуцією: *He promised he would do the same* (Він обіцяв, що вчинить так само) та *I think he would do the same* (Я думаю, що він вчинив би так само), де перша форма – *Future-in-the-Past* – позначає реально плановану майбутню дію, паралельну такій самій дії, пов'язану з дієсловом у теперішньому часі (*He promises he will do the same*), а друга форма – *Non-Perfect Conditional* – позначає нереальну або нереалізовану дію, позбавлену самостійної віднесеності до будь-якого часу в минулому, теперішньому чи майбутньому. Часова віднесеність в грамах, позбавлених категорії часу, може досліджуватися винятково на базі синтагматичного, а не парадигматичного аналізу, оскільки час визначається не з самої форми, а з найближчого контексту.

В сфері засобів вираження модально забарвлених дій, що виражають подію, яка не відбувається та не відбулася, а яка намічається, є бажаною, передбачуваною, вважається обов'язковою полярність граматичних значень, їх контрастність може в деяких випадках зменшуватися, а окремі значення – наближуватися. Граматичні значення, які знаходяться найбільш віддалено одні від інших, виражаються формами різних способів – це нереальне припущення, що суперечить дійсності, з одного боку, та реальна дія чи припущення, заплановані на здійснення, з іншої. Стосовно дій бажаних, необхідних, дій, щодо яких висловлюються різні почуття та емоції, то тут межі між цими модально забарвленими діями та діями, позбавленими модального забарвлення, конкретними, тими, що виражають звичайні події дійсності, може бути нечіткою, та грамами, які їх виражають, можуть співпадати [Хлебникова 1994, с. 47]. В різних мовах можна висловити формами різних способів або з допомогою модальних дієслів, наприклад, здивування або важливість дій. В одній і тій же мові в одному контексті можна зустріти як *Indicative* так і *non-Indicative* з деякою стилістичною різницею: *If he stay, I go (Ouida)* – без зміни категоріальної значущості можна виразити і теперішнім часом *If he stays, I go*.

Ступінь віддаленості модальних значень, які диференціюються на рівні граматичної категорії, можна зобразити на одній лінії, на якій крайні точки ніколи не зіткаються та є граматичними диференційними ознаками різних грамам, незалежно від їх омонімії, а проміжні точки можуть наближатися як з крайніми точками, так і між собою [Guillaume 1929, p. 34]:

Ліва крайня точка виражається завжди *Indicative*, категорією, нейтральною до модальності. Але *Indicative* як спосіб, що не маркує у своїх грамах модальність, може у певному контексті приймати модальні значення, і перш за все через модальні дієслова, а також наближатися до модальних значень через майбутню дію, яка входить у сферу дій *Indicative*, але містить певну долю модальності, оскільки виражає припущення. В парадигматичному плані перші дві точки зазвичай стоять в опозиції двом наступним, але третя точка також може коливатися між *Indicative* та іншими способами, які можуть виражати модальність, однак четверта закріплена винятково за нереальним способом.

Встановлення характеру часової віднесеності грамам способу необхідне, оскільки зникнення в процесі розвитку диференціальної ознаки часу привело не лише до ліквідації категорії часу в грамах способу, але як прямий наслідок цього до перенесення вираження конкретно-модальних значень, подібних до тих, які включаються в точку № 3 на шкалі модальності, за межі форм того способу, який взяв на себе вираження основного значення непрямого способу – нереальності.

В германських мовах конкретно-модальні значення знаходили вираження за допомогою кон'юнктиву теперішнього часу, більш близьким до реальності порівняно з кон'юнктивом минулого часу, що віддаляв реальність дії через своє часове значення минулого [Ермолаева 1987]. Сферу кон'юнктиву теперішнього часу в деякій мірі прийняв на себе *non-Perfect Subjunctive Mood*, що виражає план одночасності, тому зіткнення з *Indicative* можна шукати лише в цьому ряді, але не в

Perfect. Вираження вказаних модальних відтінків можна шукати за межами *Subjunctive Mood* – або у модальних дієсловах, або в інших одиницях, тим чи іншим чином пов'язаних із способом в англійській мові – в несистемних формах, які частково тому і виходять за межі парадигми *Subjunctive Mood*, що виражають круг конкретно-модальних значень, притаманний зазвичай плану кон'юнктиву теперішнього, як плану, не віддаленого від дійсних подій, але який не знайшов відображення у відносній системі часу *Subjunctive Mood*, що встановилася у англійській мові.

Відповідно характер часової віднесеності демонструє не лише відношення до осей орієнтації, але і визначає характер модальних значень, що включені до грамеми способу. Через характер часової віднесеності можна визначити і випадки зіткнення значень різних способів у омонімічних формах, опозиція між якими може нейтралізуватися. Часова віднесеність у грамах, позбавлених категорії часу, може досліджуватися винятково на базі синтагматичного, а не парадигматичного аналізу, оскільки час визначається не з самої форми, а з найближчого контексту.

В цьому основна відмінність прояву категорії часової віднесеності (перфектності) в особових формах *Indicative*, в безособових формах, а також в *Subjunctive Mood*. Якщо віднесеність до осей орієнтації визначається в *Indicative* з форманту особової форми дієслова – *has worked, had worked*, – то в *Subjunctive Mood* жоден часовий формант в першій формі не вказаний і може визначатися лише у контексті за найближчими особовими формами. Тому часова віднесеність в особових формах може досліджуватися в парадигматичному плані, оскільки її інваріант не залежить від контексту та присутній у всіх контекстуальних варіантах, а контекст уточнює, розширює загальне значення, показує варіанти плану змісту, тоді як у *Subjunctive Mood* часова віднесеність може досліджуватися лише у синтагматиці.

Характер часової віднесеності стосовно оточуючого контексту є чисто формальною, хоча і синтагматичною ознакою, що розмежовує категоріальну самостійність омонімічних граем, що підтверджують їх належність різним парадигматичним рядам.

Виникає необхідність навести найбільш суттєві риси дистрибуції цих форм. Якщо співставити часовий зміст форм *Past Perfect Indicative* з *Perfect Subjunctive*, можна побачити відображення в їх вживанні різного відношення до категорій часу та часової віднесеності:

(1) *He thought that he had arrived.*

In the morning the trees had already blossomed;

(2) *I think / thought that if he had arrived he would be here.*

You look at him as if you had met him before.

I hope you will behave as if you had known him before.

В прикладах (1) *Indicative Perfect* має відносно часове значення передминулого, тобто виражає передування в межах часового плану минулого, тоді як в прикладах (2) така сама словоформа, але вже *Subjunctive*, може співвідноситися з планами теперішнього, минулого або майбутнього, але найближчого дієслова в *Indicative*. Сама ж форма за формальною структурою виражає передування, незалежно від того часового плану, якому дія передує, проявляючи таким чином нейтральність до категорії часу. Таке ж співвідношення з *Indicative* мають *non-Perfect* форми: *Indicative – I was a little girl when war broke out. They were young when war broke out* та *Subjunctive: If I were a little girl when war broke out...; I think that if I were a little girl, I would enjoy the performance more*. Форми *Subjunctive* тут виражають одночасність незалежно від часового плану особового дієслова найближчого контексту, пов'язаного з цією формою нормами дистрибуції. Це, а також особливі структурні риси речення, в якому може проявлятися *Subjunctive*, надає формі *Subjunctive* значення не-факту.

Різний категоріальний зміст омонімічних форм *Future-in-the Past Indicative* та *Conditional*, особливо *non-Perfect Conditional*, також чітко позначається через часову віднесеність до найближчого контексту. Саме абсолютно різні часові відносини, що реалізуються у дистрибуції цих омонімічних граем та впливають на їх категоріальний зміст, роблять неможливим їх об'єднання у одну категоріальну форму, оскільки *Future-in-the Past Indicative* входить до категорії часу та знаходиться відповідно на четвертій осі орієнтації, позначаючи наступність по відношенню до плану минулого. В англійській мові отримав розвиток у відносному вжитку в основному *Future-in-the Past Indefinite Indicative*, а інші форми *Future-in-the Past Indicative – Continuous, Perfect, Perfect-Continuous* – є потенційно можливими як надлишкові члени системи, але фактично зустрічаються рідко, що пов'язане перш за все з самим характером майбутньої дії, що не потребує деталізації, тим більше, якщо вона розглядається з точки зору минулого. Це стосується і *Future-in-the Past Perfect Indicative*, який вносить надлишкову деталізацію у часові відносини як виразник передмайбутнього, той, що виходить з плану минулого, а тому майже не використовується, випадаючи з групи омонімів *Perfect Conditional – Future-in-the Past Perfect Indicative. Future-in-the Past Indefinite Indicative* широко

використовується, оскільки воно повністю паралельне *Future Indefinite Indicative* та може проявитися у будь-якому контексті минулого часу в таких різноманітних ситуаціях, як “*Bill isn't going to dance*”. “*But he said he would*”. *I was wondering if you'd come with me, dear*, в додаткових підрядних або у будь-яких інших випадках, у звичайній розповіді в минулому та невластивій мові:

It seemed preposterous to consider that Ralph, out of nothing, would arrantly produce such an accusation (Chigpen) There were strange things in the world, they really existed; but she would never see them. She would recreate them in plays! She would make the dramatic association understand her aspiration. – They would, surely they would – (Lewis). Children might yet go clean out of fashion if Bart was right. A very little more would do it; who would have children for the mere pleasure of seeing them blown up, poisoned, starved to death? A few fanatics would hold on, the rest of the world would go barren (Galthworthy).

В усіх схожих прикладах, коли грамема типу «*would(should) + Infinitive*» знаходиться в оточенні форм плану минулого, вона позначає дію реальну, таку, що проєціюється у майбутнє, та перекладається на українську звичайним майбутнім часом.

В *Conditional* часове значення базується на контрасті одночасності – передування безвідносно осей орієнтації, які не відображені у самій формі. Тому вираження нереальної дії завжди залежить від контексту, та лише через поняття одночасності чи передування форми *Conditional* можуть отримувати контекстуальний зміст теперішнього – майбутнього чи минулого, яке відповідно надається формі зовні, а не є заключеним у її власних формантах.

Нормою дистрибуції для *non-Perfect* рядів *Conditional* та *Subjunctive*, на основі яких розкривається їх категоріальний зміст як форм *Subjunctive Mood*, є наступне відношення до дієслова у *Indicative* найближчого контексту: при наявності у даному або попередньому реченні форм особового дієслова в теперішньому чи майбутньому часі *non-Perfect* форми *Conditional* та *Subjunctive* виражають одночасність дії дієслова у *Indicative* та через відносне поняття одночасності можуть отримувати значення теперішнього-майбутнього, але частіше мають зміст проблематичної дії взагалі [Хлебникова 1994, с. 49].

Через невідповідність цієї дії об'єктивній реальності в уявленні мовця, відношення її до реальної дії є умовним, не абсолютним, непрямим, обумовленим пов'язаною з *Subjunctive Mood* дією дієслова у *Indicative*. Схожа часова віднесеність зберігається *Conditional* як в тих випадках, коли він поєднується з *Subjunctive* в умовному періоді, так і у самотійному використанні. Наприклад:

Education is costly, and even if it were not, and I could afford it, I am of opinion that it would not be at all advantageous to you to be kept at school.

Паралельне використання *non-Perfect* форм *Conditional* та *Subjunctive* з формами *Present Indicative* є чітким дистрибутивним показником, через який реалізується категоріальний зміст форм *Subjunctive Mood* та формалізується відмінність *Subjunctive Mood* від *Indicative* на додачу до таких даних синтаксичної дистрибуції *Subjunctive Mood*, як, наприклад, модель умовного періоду.

У випадку, коли *non-Perfect* форми *Subjunctive Mood* використовуються у контексті *Past Indicative*, в результаті їх омонімії *Indicative* створюються умови для нейтралізації опозиції *Indicative – Subjunctive Mood*, оскільки, з одного боку, *non-Perfect* ряду *Subjunctive Mood* властиве вираження одночасності, а з іншого, вираження одночасності минулому формами *Subjunctive Mood* робить їх однаковими з омонімічними формами *Indicative*.

Значення дії, яка стоїть поза часовою віднесеністю, непрямі співвіднесеної з моментом мовлення через відносне поняття одночасності, притаманне формам *non-Perfect Conditional* (та пов'язаним з ним формам *Subjunctive* в умовному періоді) головним чином у прямій мові, незалежно від часу дієслова в *Indicative* найближчого контексту: В таких випадках нереальна дія стає одночасною моменту мовлення за умовами контексту:

“If I hadn't a family, and that family hadn't the cowpock”, said the waiter, “I wouldn't take a sixpence”.

Отже, за нормами дистрибуції значення нереальності виявляється в омонімічних *Indicative* формах *non-Perfect Conditional* та *Subjunctive* або у контексті дієслова в *Indicative* плану теперішнього чи майбутнього, або в контексті прямої мови, яка замінює план теперішнього, завжди співпадаючи з моментом мовлення.

Perfect Conditional, незважаючи на його формальну омонімію ряду *Future-in-the Past Perfect Indicative*, зіткнення між ними не існує, тому що *Future-in-the Past Perfect Indicative* рідко з'являється у тексті та легко розпізнається, що дає право стверджувати, що *Perfect Conditional* не має омонімів у *Indicative*, або має потенційний омонім: *It was for this reason that I dreaded returning to the Hotel..., knowing as I did that the van Buren party would have arrived (вже приїде) (Williamson).* Тут виражається

передмайбутня дія, що розглядається, виходячи з розповіді в минулому, та форма *Perfect Conditional* виключається за семантичними даними. У ситуації, що створюється наявністю омонімічних грамем у різних категоріальних рядах, значення всього висловлювання чи лексичного наповнення форм може грати важливу роль для виявлення граматичного змісту форм. Тлумачення цього прикладу як того, що містить *Conditional* («приїхала би») протирічила б змісту речення. Речення: *But you see I didn't feel like discussing it with you because that would have seemed like laughing at Bertrand behind his back...* («...це виглядало б») (*Amis*) – демонструє типовий випадок *Subjunctive Mood*, та його інакше розуміння було б неможливим.

Для *Perfect Conditional* (та пов'язаного з ним *Subjunctive*) характерною є наступна часова віднесеність до дієслів в *Indicative* найближчого контексту: ряд *Perfect* самий по собі має значення передумання, через яке він може отримувати значення співвіднесеності з минулим, оскільки найбільш часто цей ряд зустрічається саме у контексті минулого.

Форма *Perfect* через своє категоріальне значення передумання посилює відтінок ірреальності дії, тим більше, що це зазвичай буває передумання сфері минулого. Через відсутність зіткнення з *Future-in-the-Past*, *Past Perfect Conditional* (та *Perfect Subjunctive*) стають нормою для вираження ірреальної дії в контексті минулого.

В залежності від конкретного контексту та лексичного наповнення висловлювання передумання може або відчуватися, або ні, а також переходити у значення більшої віддаленості дії від реальності, тим більше, коли вона співвідноситься з *Past Indicative*. Наприклад:

He looked around for the bird now because he would have liked him for company. The bird was gone.

Втрачена можливість реалізації дії підкреслюється відносною категорією передумання. Більш чітко значення передумання відчувається в наступному прикладі через співвіднесеність з формою *Past Perfect Indicative*.

I liked him better than I would have liked his father (who had been in the Treasury).

Складнопідрядне речення умовного періоду підпорядковується такому ж закону часової віднесеності:

If I had not been aware that Ronnie had been watching us so closely, I would have reached out and tried to take her hand in mine (Caldwell).

Нереалізована можливість виражається *Perfect Conditional* та *Subjunctive* через загальне, відірване від часових обмежень поняття передумання.

Відносний зміст передумання більш чітко проявляється тоді, коли форми *Perfect Conditional* використовуються в оточенні дієслова у *Present Indicative*:

You don't have a phone, or I would have called you (...я вам зателефонував би) (Murray).

Аналогічними є часові зв'язки цілого умовного періоду з дієсловом у теперішньому часі у найближчому контексті чи просто у прямій мові:

I doubt whether I would ever have troubled to know Henry or Sarah well, if I had not begun in 1939 to write a story with a senior civil servant as the main character (Greene).

He withdrew his hand from his guest. "Suppose I had refused", he speculated. "Do you know what that would have meant?" (Heym)

Специфічний відносний часовий характер, притаманний формам *Subjunctive Mood*, ілюструється наступним прикладом, в якому форми *Perfect* виражають ірреальну дію, що припускається та чітко відноситься мовцем до часу, що передує її мовленню. Тут же з'являються форми *non-Perfect* для позначення ірреальної дії взагалі, тому віднесеної в план одночасності з висловлюванням:

"If I had been your wife", she went on, "I would not have let you go to war. "How could you have stopped me?" He smiled at her bravado. "I don't know. Perhaps I would have put something into your food to give you ulcers. Women are too weak. They do not hold on to their men, not strongly enough – if it were otherwise, there would be no wars, because not enough men would be able to go. If I loved a man, I would hold him; or if I couldn't I would follow him to the end of the world" (Heym)

Отже, часова віднесеність цих форм здатна через поняття одночасності та передумання співвідноситися з часовими поняттями теперішнього-майбутнього в зоні одночасності та минулого в зоні передумання. Передумання, крім того, може акцентувати відтінок ірреальності дії.

Питання про категоріальне значення форм *Subjunctive Mood* потрібно розглядати, виходячи не стільки із структури самих форм, скільки з їх дистрибутивних особливостей. По-перше, ця парадигматична схема дієслова є омонімічною *Indicative* та категоріальне значення її форм впливає не з їх морфемного складу, а з оточення. По-друге, вона позбавлена категорії часу та базується на

часовій відносності, яка виявляється відповідно до найближчих дієслівних форм, пов'язаних з грамами *Subjunctive Mood* нормами дистрибуції.

Література

Бархударов Л. С. Очерки по морфологии современного английского языка / Л. С. Бархударов; М.: Высшая школа, 1975. – 156 с. Воронцова Г. Н. Очерки по грамматике английского языка / Г. Н. Воронцова; М.: Иностранная литература, 1960. – 399 с. Ермолаева Л. С. Типология развития системы наклонений в германских языках: Автореф. докт. дис. М., 1978. – 49 с. Иванова И. П. Теоретическая грамматика английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов; М.: Высшая школа, 1981. – 286 с. Слюсарева Н. А. Проблемы функциональной морфологии современного английского языка / Н. А. Слюсарева; М.: Наука, 1986. – 215 с. Хлебникова И. Б. О границах морфологии и синтаксиса / И. Б. Хлебникова // Филол. науки. – 1965. – № 4. – С. 34-40. Хлебникова И. Б. Сослагательное наклонение в современном английском языке / И. Б. Хлебникова; Саранск: Красный октябрь, 1994. – 176 с. Guillaume G. Temps et verbe / G. Guillaume; Paris: Champion, 1929. – 184 p. Jespersen O. Essentials of English grammar / O. Jespersen; London: Allen & Unwin, 1933. – 387 p.

ЧУЯН С.О.

(Запорізький національний університет)

СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕХІДНОСТІ

Чуян С.О. У статті розглядаються статистичні методи до вивчення проблеми перехідності, а саме структурно-ймовірнісний метод який включає в себе структурний, ймовірнісний і соціолінгвістичний компоненти та підтверджує положення про відносність аксіоматичних диференціальних ознак перехідності/неперехідності.

Ключові слова: структурно-ймовірнісний метод, перехідність/неперехідність, статистичні методи.

Чуян С.А. В статье рассматриваются статистические методы для изучения проблемы переходности, а именно структурно-вероятностный метод, который включает структурный, вероятностный и социолингвистический компоненты и подтверждает положение об относительности аксиоматических дифференциальных признаков переходности / непереходности.

Ключевые слова: структурно-вероятностный метод, переходность/непереходность, статистические методы.

Chujan S.A. The article deals with statistical techniques to examine the problem of transitivity, namely structural and stochastic method, which includes structural, sociolinguistic, and stochastic components and confirms the status of the relativity of differential features of transitivity / intransitivity

Key words: structural and stochastic method, transitivity / intransitivity, statistical techniques.

Починаючи з другої половини ХХ століття в лінгвістиці застосовуються статистичні (математичні) методи дослідження. Їх сфера поширюється виходом у текст, дискурс, а також експансією в комп'ютерне програмування і моделювання, де створюються комп'ютерні системи розуміння текстів [Селиванова 2002, с. 276]. Високу оцінку математичних методів для лінгвістичної інтерпретації мовних і мовленнєвих явищ дає М.П.Кочерган. Учений переконаний, що ймовірний характер мовної системи робить облік частотних, ймовірних, градуальних характеристик необхідним і доцільним [Кочерган 1999, с. 247]. В.В. Левицький вказує, що “статистичні методи є ефективним інструментом аналізу мови і мовлення (тексту)” [Левицький 2004, с. 3,14]. Статистичні методи застосовуються і у багатьох дослідженнях останніх років.

У нашій науковій праці застосовується метод структурно-ймовірнісного аналізу, який включає в себе структурний, ймовірнісний і соціолінгвістичний компоненти. Соціолінгвістичний аспект нашої роботи полягає в тому, що лінгвістичні дослідження проводяться на матеріалі текстів, які репрезентують різні соціальні сфери функціонування мови. Категоріальна міра – це ступінь представленості перехідності в тексті, ступінь її кількісної реалізації. Категоріальна міра може бути: а) сумарною (узагальненою); б) груповою; в) індивідуальною. Сумарна категоріальна міра граматичного явища виступає вихідною величиною для обчислення групової або індивідуальної міри лінгвістичного об'єкта, яка співвідноситься із загальною, сумарно усередненою категоріальною мірою в реальному мовному функціонуванні. Важливо відзначити, що систематизація даних категоріальної міри завжди містить у собі трьохступеневу градацію: істотне перевищення групової або індивідуальної міри над загальною категоріальною мірою; приблизний збіг індивідуальної міри і загальної категоріальної міри; низький показник індивідуальної міри відносно загальної категоріальної міри.

Індивідуальна міра перехідності дієслів визначається її співвіднесенням із сумарною категоріальною мірою. Дієслова з індивідуальною мірою перехідності, що перевищує сумарну